

RECENTE EVOLUTIES IN DE ARBEIDSONGEVALLENVERZEKERING

door

Prof. J. VAN STEENBERGE
U.I.Antwerpen

INLEIDING

Het is de bedoeling van deze bijdrage een kort overzicht te geven van de belangrijkste veranderingen en evoluties in de arbeidsongevallen-sector. Daarbij komt enkel de private sector aan bod en worden alleen de laatste 2 à 3 jaren behandeld.

Wanneer men dergelijk overzicht maakt van wetgeving en reglementeringen inzake arbeidsongevallen, kan men niet ontkomen aan de conclusie dat de vrij eenvoudige wet van 1903, die zelfs tot in zijn versie van 1971 zeer doorzichtig was gebleven, de laatste jaren zeer ingewikkeld is geworden. De zg. crisiswetgeving heeft de sector van het professioneel risico niet gespaard. Er zijn weinig artikelen van de wet van 10 april 1971 waaraan niet gesleuteld werd en deze basiswet werd „omringd” met talloze (genummerde en andere) besluiten.

De echte knelpunten in wetgeving en rechtspraak zijn — nu reeds meer dan tachtig jaar — echter nog steeds dezelfde. Ze kunnen herleid worden tot twee grote vragen: 1^e) wanneer is er sprake van een arbeidsongeval? en 2^e) welke schade komt voor vergoeding in aanmerking en hoe wordt deze schade geëvalueerd? Bij deze twee vragen is er de jongste jaren nog een derde bijgekomen, zij het van een totaal andere orde, nl.: waar en hoe kan de overheid in deze tak van de sociale zekerheid besparingen realiseren?

Het is zeker niet de bedoeling in het bestek van deze bijdrage een volledig overzicht te geven van wetgeving en rechtspraak van de jaren tachtig inzake arbeidsongevallen.

Daarvoor kunnen we verwijzen naar twee uitmuntende bijdragen, m.n. PERSYN C., SIMOENS D. en VAN EECKHOUTTE W., „Overzicht van rechtspraak, Arbeidsongevallen (1976-1983)”, *T.P.R.*, 1984, 1039-1220; en POTS P., „Verzekering van arbeidsongevallen” en HUYS J., „De schadeloosstelling van arbeidsongevallen”, in *Recente*

ontwikkelingen in de sociale zekerheidswetgeving, Instituut Sociaal Recht, K.U. Leuven, (ter perse).

In het raam van deze uiteenzetting past een beperking tot de meest recente wijzigingen, met enkele lijntjes naar ingrepen die reeds wat ouder zijn, daar waar het voor een goed begrip van recente evolutie in rechtspraak of wetgeving noodzakelijk lijkt.

1. TOEPASSINGSGEBIED

Inzake het toepassingsgebied van de arbeidsongevallenwet zijn er geen belangrijke veranderingen te noteren. Er weze enkel vermeld dat sommige categorieën van werknemers onder de wet blijven ressorteren, terwijl ze onttrokken werden aan het toepassingsgebied van de RSZ-wet van 27 juni 1969. Art. 17 van het RSZ-uitvoeringsbesluit van 28 november 1969 onttrekt fruit- en hopplukkers enerzijds en personen die beperkte prestaties leveren van sociale, culturele, artistieke of sportieve aard in dienst van de overheid, de radio of het onderwijs anderzijds, aan de toepassing van de RSZ. Deze categorieën van werknemers blijven — met ingang van 1 januari 1985 — toch onder de arbeidsongevallenverzekering.

Daarnaast moet ook gewezen worden op een lichte verschuiving tussen de regeling voor de privé-sector(1) en de publieke sector(2), in het „voordeel” van deze laatste. Dit is het geval geweest voor sommige personeelsleden van de BRT, De Regie van Maritiem Transport, e.d.m. ...

De afbakening tussen beide wetten is niet steeds gemakkelijk omdat het criterium voor onderwerping verschillend is. Voor de wet van 10 april 1971 is dit de arbeidsovereenkomst; voor de wet van 3 juli 1967 de aard van de instelling, en niet het statuut van het personeel van deze (openbare) instelling.

Tenslotte moet hier een „hiaat” in het toepassingsgebied worden onderstreept, dat tot nog toe niet juridisch werd opgevuld: de vrijgestelden van stempelcontrole die vrijwillig prestaties verrichten zijn *niet* onderworpen aan de arbeidsongevallenwet. Voor hen sluit de instelling die hen tewerkstelt best een privé-verzekering af!

(1) Wet 10 april 1971.

(2) Wet 3 juli 1967.

2. HET BEGRIP ARBEIDSONGEVAL

Nog steeds blijft er een overvloedige rechtspraak bestaan rond de begripsomschrijving van het arbeidsongeval. Op zich is dit reeds een bewijs dat daarover heel wat rechtsonzekerheid bestaat. De jongste rechtspraak brengt die gewenste rechtszekerheid niet veel dichtter, maar laat ons toch toe bepaalde tendensen te onderkennen. De discussies spelen zich (nog steeds) af rond de elementen „plotse gebeurtenis” en de „band met de arbeid”.

2.1. *Plotse gebeurtenis*

In het zoeken naar het onderscheid tussen de „plotse” gebeurtenis, oorzaak van een ongeval, en de „evoluerende” situaties, is het arrest van het Hof van Cassatie van 11 januari 1982(3) richtinggevend geweest: om te kunnen spreken van een plots feit volstaat het niet de normale taken uit te voeren; er moet daarnaast een „speciaal element” aanwijsbaar zijn dat het letsel mede kan veroorzaken hebben. Veel verder kan de rechtspraak niet gaan zonder de vereiste van het plotse karakter van de gebeurtenis uitdrukkelijk te schrappen. De casuïstiek die de jongste jaren tot rechtspraak heeft geleid heeft dan ook getracht de elementen van deze Cassatie-bepaling nader te expliciteren. Dit brengt ons tot de volgende vaststellingen:

2.1.1. Plots betekent niet noodzakelijk onmiddellijk. De gebeurtenis kan zich uitstrekken over een redelijk tijdsverloop, bv. een bepaald aantal uren(4), of zelfs langer, en bv. bestaan uit de inwerking van toxische stoffen op het lichaam van een zieke(5). De gebeurtenis moet zich niet beperken tot één enkele handeling, maar kan zich uitstrekken over een reeks van handelingen, zelfs indien deze gespreid liggen over een dag(6). Indien ze zich echter uitstrekken over een periode van meer dan twee dagen is het geen „plotse” gebeurtenis meer(7). Hierbij kan verwezen worden naar de „grens” van de plotse gebeurtenis naar Duits recht, die wordt gelegd binnen de tijdsperiode van een arbeidsperiode (d.w.z. ± 8 uur). Indien de inwerking van de gebeurtenis langer duurt is er geen sprake meer van een arbeidsongeval, maar wel van een (beroeps)ziekte. De grens tussen ziekte en ongeval wordt

(3) *R.W.*, 1981-82, 1974.

(4) *Arbrb. Gent*, 16 november 1984, *R.G.A.R.*, 1986, 11.101.

(5) *Arbh. Antwerpen*, 20 december 1984, onuitgeg..

(6) *Arbh. Antwerpen*, 31 mei 1983, *R.W.* 1985-86, 2640.

(7) *Arbh. Antwerpen*, 19 juni 1984, *T.S.R.*, 1985, 306.

op die manier natuurlijk wel wat forfaitair door de rechtspraak vastgelegd, maar wellicht wat duidelijker. Daartegenover staat dat het „plotse” karakter van een ongeval wordt losgelaten, wat in het kader van artikel 7 van de wet van 1971 uiteraard mogelijk is.

2.1.2. In ieder geval moet een aanwijsbare en situeerbare *gebeurtenis* worden aangetoond. Er moet sprake zijn van een feit, een voorval, en niet van een toestand.

Komen derhalve wel in aanmerking: een lange wandeling, een reeks handelingen ... (8) maar niet een ongemakkelijke houding (9) of de angst voor het verlies van zijn dienstbetrekking (10).

2.1.3. Het is *niet* vereist dat de gebeurtenis *abnormaal* is. Ze kan bestaan uit een normale handeling die deel uitmaakt van de normale dagtaak (11).

2.1.4. De gebeurtenis moet oorzaak zijn van het letsel en daarvan duidelijk te onderscheiden zijn (12). Onbelangrijk daarbij is of beiden zich al dan niet op hetzelfde moment voordoen.

2.1.5. De gebeurtenis zelf — en niet zozeer het letsel — moet in verband staan met de arbeidsbeoefening. Wanneer het letsel zich voordoet op het werk, maar de oorzaak ervan ligt bv. aan een infectie opgelopen buiten de arbeidsomstandigheden, kan er geen sprake zijn van een arbeidsongeval (13).

Het hoeft geen betoog dat verschillende van de vuistregels aanleiding geven tot discussies in geval het ongeval (of het letsel!) bestaat uit een hartinfarct. In dergelijke gevallen is de (voorstelling van de) feitelijkheid, d.w.z. mogelijke oorzaken, antecedenten en omstandigheden van het infarct, belangrijk en het bewijs meestal moeilijk te leveren, om hierin tot een juiste beslissing te komen.

Het is in elk geval belangrijk telkens een van het hartinfarct onderscheiden „gebeurtenis” aan te wijzen die het letsel (mede) kan veroorzaakt hebben.

(8) Arbrb. Brussel, 12 februari 1985, *J.T.T.*, 1985, 411; Arbh. Luik, 10 juni 1985, *J.T.T.*, 1985, 403.

(9) Arbrb. Antwerpen, 25 oktober 1984, *Verz.*, 1985, 223.

(10) Arbrb. Kortrijk, 18 januari 1984, *Verz.*, 1984, 333.

(11) Bv. Cass., 16 december 1985, *R.W.*, 1986-87, 815; Arbh. Brussel, 21 mei 1984, *J.T.T.*, 1985, 206; Arbh. Gent, 22 januari 1985, *R.W.*, 1985-86, 607.

(12) Cass., 1 april 1985, *T.S.R.*, 1985, 576 en *R.W.*, 1985-86, 2416, met noot.

(13) Arbh. Luik, 13 februari 1984, *T.S.R.*, 1984, 320; Arbh. Antwerpen, 18 januari 1984, *Verz.*, 1985, 199.

2.2. Het letsel

Krachtens artikel 7 van de wet van 10 april 1971 moet het ongeval een letsel tot gevolg hebben. Om aanspraak te maken op de wettelijke vergoeding moet dit (fysiek of psychisch) letsel op zijn beurt schade veroorzaken. Deze schade kan bestaan uit kosten voor medische verzorging, arbeidsongeschiktheid of overlijden. Het letsel zelf kan derhalve niet gelijkgesteld worden met de eventuele daaruit voortvloeiende schade.

Het letsel moet door het slachtoffer worden bewezen, en in principe moet ook de causaliteitsband „plotse gebeurtenis - ongeval - letsel” worden bewezen. In dit laatste bewijs speelt uiteraard de regel van artikel 9 van de wet van 10 april 1971, dat een (weerlegbaar) vermoeden optrekt tussen het *ongeval* en het letsel indien het slachtoffer een *plotse gebeurtenis* en het letsel bewijst. Voor zover als nodig weze onderstreept dat het bewijs van het oorzakelijk verband tussen gebeurtenis en ongeval ten laste van het slachtoffer blijft en niet valt onder het vermoeden van artikel 9 W.A.O.

De causaliteitsketen „gebeurtenis - ongeval - letsel - schadevergoeding” werd doorbroken door de Cassatie-arresten van 18 en 23 maart 1985, waarin wordt gesteld dat vergoedingen mogelijk zijn voor bepaalde schadeposten, zelfs indien er geen „letsel” aanwezig is(14). Genoemde arresten maakten een einde aan een betwisting in de rechtspraak over het al dan niet vergoeden van schade aan prothesen indien het ongeval geen persoonlijk letsel veroorzaakt had. De arbeidshoven waren daarover verdeeld. Het Hof van Cassatie oordeelde dat artikel 26 W.A.O. niet de aanwezigheid van een letsel vereiste, een misschien wat onverwachte, maar o.i. correcte uitspraak. Artikel 26 W.A.O. spreekt van een ongeval, dat schade veroorzaakt aan prothesen. Ten einde alle misverstanden te vermijden heeft de wet van 1 augustus 1985(15) er de (o.i. nutteloze) volgende aanvulling bijgevoegd: „deze bepaling geldt eveneens indien het ongeval geen letsel heeft veroorzaakt”. Hetzelfde artikel 26 W.A.O. werd 2 weken voordien(16) aangevuld met een bepaling op grond waarvan aan het slachtoffer vergoedingen voor tijdelijke arbeidsongeschiktheid worden toegekend voor de periode die voor het herstellen of vervangen van de beschadigde prothesen nodig is. Er is m.a.w. ook vergoeding

(14) *Verz.*, 1985, 437 en 441; *J.T.T.*, 1985, 499.

(15) *B.S.*, 6 augustus 1985.

(16) Wet 17 juli 1985, *B.S.*, 24 augustus 1985.

voor arbeidsongeschiktheid mogelijk zonder aanwezigheid van een letsel.

2.3. *In relatie met de arbeid*

Vooraleer sprake kan zijn van een arbeidsongeval moet een oorzake-lijk verband aangetoond worden tussen het ongeval en de uitvoering van de arbeidsovereenkomst. Krachtens artikel 7 al. 2 W.A.O. bestaat een weerlegbaar vermoeden waarbij ongevallen die tijdens de uitvoering van de arbeidsovereenkomst gebeuren, geacht worden gebeurd te zijn wegens de arbeidsuitoefening (tijdens = door het feit van). Om deze band tussen ongeval en arbeid te doorbreken moet de weerlegging volledig zijn(17).

Er is nogal wat discussie geweest over het begrip „tijdens de uitvoering van de arbeidsovereenkomst”. De principes ervan liggen verwoord in het Cassatiearrest van 3 mei 1978(18). Het criterium om te beslissen of een ongeval zich al dan niet heeft voorgedaan tijdens de uitvoering van de arbeidsovereenkomst ligt in de aanwezigheid van het gezag van de werkgever(19). Telkens er een beperking is van de persoonlijke vrijheid ten gevolge van de arbeidsovereenkomst bevindt de werknemer zich in een gezagsverhouding. Dit is bv. het geval wanneer er een (mogelijk) toezicht is vanwege de werkgever of diens aangestelde of wanneer er een (impliciete) toestemming is tot het verrichten van bepaalde handelingen of activiteiten.

Het bewijs van de uitvoering van het contract moet door het slachtoffer worden aangebracht(20). Een louter persoonlijke bezigheid tijdens de pauze op de arbeidsplaats kan geen oorzaak zijn van een arbeidsongeval(21), terwijl een persoonlijke activiteit tijdens de werkuren (en met toestemming van de werkgever) dat wel kan zijn(22). In sommige gevallen wordt aanvaard dat de werknemer voortdurend onder het gezag van de werkgever blijft, ook buiten de

(17) Arbh. Brussel, 18 maart 1985, *R.W.*, 1985-86, 126; Cass., 22 december 1986, *R.W.*, 1986-87, 1772.

(18) *R.W.*, 1977-78, 2779.

(19) Cass., 18 november 1985, *R.W.*, 1986-87, 393.

(20) Arbh. Brussel, 2 januari 1984, *R.G.A.R.*, 1985, 10.999; Arbrb. Brussel, 22 maart 1985, *Verz.*, 1985, 65.

(21) Cass., 1 april 1985, *Soc. Kron.*, 1985, 143, *R.W.*, 1985-86, 2336, met noot en *J.T.T.*, 1985, 401.

(22) Cass., 10 juni 1985, *J.T.T.*, 1986, 223 en *R.G.A.R.*, 1986, 11.102.

eigenlijke arbeidsuren, bv. in de binnenscheepvaart(23), of wanneer de werknemer op zending in het buitenland is(24).

Het bestaan van een arbeidsovereenkomst zelf is daarbij uiteraard doorslaggevend, niet alleen omdat anders één van de pijlers waarop het vermoeden rust wegvalt, maar ook omdat het slachtoffer op dat moment niet meer onder het toepassingsgebied valt van de arbeidsongevallenwet. Er kan dus geen sprake meer zijn van een arbeidsongeval nadat het arbeidscontract is afgelopen(25).

Een te „brutale” toepassing van die regel zou echter dikwijls aanleiding geven tot onrechtvaardige gevolgen. Ook na de beëindiging van een contract moeten dikwijls nog allerlei verplichtingen worden volbracht of handelingen verricht die voortvloeien uit het contract. In dergelijke gevallen wordt meestal aanvaard dat er toch nog „arbeids”ongevallen kunnen gebeuren zonder dat er nog een arbeidsrechtelijke band tussen werkgever en werknemer bestaat, en wel op grond van de overweging dat er nog allerlei verplichtingen kunnen volgen uit het beëindigde contract(26).

Voor ongevallen tijdens de schorsing van het arbeidscontract is er in die optiek helemaal geen probleem(27). Uiteraard blijft het ook dan vereist dat er een duidelijk oorzakelijk verband bestaat tussen het ongeval en de uitoefening van de arbeid. Het Arbeidshof te Brussel besliste dat in een bepaald geval deze band niet aanwezig was toen een werknemer ten val kwam tijdens een medisch onderzoek waarbij de arbeidsongeschiktheid moest worden vastgesteld naar aanleiding van een andere aandoening. Het Hof stelde dat er wel een juridische, maar geen causale band aanwezig was(28), onderscheid dat o.i. niet alleen niet erg duidelijk is, maar ook aanvechtbaar.

2.4. Wegongevallen

Ongevallen overkomen op de normale weg van en naar het werk worden beschouwd als arbeidsongevallen. Drie begrippen zijn daarin vatbaar van interpretatie, m.n. de verblijfplaats, de arbeidsplaats en het normale traject tussen deze twee plaatsen.

(23) Arbrb. Antwerpen, 19 februari 1985, *J.T.T.*, 1985, 407.

(24) Cass., 24 september 1984, *T.S.R.*, 1985, 102.

(25) Cass., 4 september 1985, *Jur. Liège*, 1986, 1 en Cass., 9 september 1985, *J.T.T.*, 1986, 223.

(26) Bv. Arbh. Gent, 7 maart 1985, *J.T.T.*, 1985, 500; Arbh. Luik, 26 juni 1984, *J.T.T.*, 1985, 501.

(27) Arbh. Luik, 21 februari 1985, *J.T.T.*, 1985, 406.

(28) Arbh. Brussel, 27 februari 1984.

De jongste jaren is er geen verandering merkbaar in de interpretaties van deze begrippen, hoewel de betwistingen blijkbaar veelvuldig zijn.

Wat het begrip *verblijfplaats* betreft wordt herbevestigd dat er een zekere bestendigheid vereist is(29) en dat het slachtoffer moet bewijzen dat hij vanuit zijn verblijfplaats vertrokken was(30).

Wat het begrip *arbeidsplaats* betreft was het blijkbaar toch nog nodig te onderstrepen dat het niet volstaat naar de plaats van de arbeid te gaan, maar dat dit moet gebeuren om er te werken(31).

In dat verband zijn er nog steeds problemen om een grens te trekken tussen het eigenlijke arbeidsongeval en het wegongeval, wat duidelijk verschillende consequenties heeft.

Dat probleem rijst vooral bij handelsreizigers, die na een laatste cliënt-bezoek huiswaarts gaan.

Beslist werd dat een ongeval tijdens die laatste rit geacht moet worden uitgevoerd te zijn in uitvoering van de arbeidsovereenkomst en dus een arbeidsongeval is en geen wegongeval(32).

Het criterium is hiervoor ook: onder het gezag staan van de werkgever of niet(33).

De meeste problemen heeft de rechtspraak echter nog steeds met het begrip „normaal traject”. De vaste rechtspraak van het Hof van Cassatie ter zake is bekend: omwegen en onderbrekingen zijn toegelaten op voorwaarde dat, indien ze onbelangrijk zijn, er minstens wettige redenen aangetoond worden, en indien ze belangrijk zijn, overmacht bewezen wordt. Men kan moeilijk in één enkele zinsnede meer moeilijk te interpreteren begrippen samen zetten. Daarom ook is het te begrijpen dat vele uitspraken hierover struikelen ... en derhalve verbroken werden door een „koppig” cassatie-beleid dat aan zijn vaste rechtspraak meer dan ooit lijkt vast te houden.

Voor het afmeten van de belangrijkheid van de gemaakte omweg moet in principe rekening worden gehouden met de proportionaliteit ervan, d.w.z. de verhouding tussen de „kortste” arbeidsweg en de gemaakte omweg(34), maar niet alleen daarmee(35).

(29) Arbh. Gent, 24 maart 1986, *R.W.*, 1985-86, 2912.

(30) Cass., 17 september 1984, *T.S.R.*, 1985, 41.

(31) Arbh. Luik, 18 april 1985, *J.T.T.*, 1985, 404; Arbrb. Luik, 11 oktober 1984, *Jur. Liège*, 1985, 330 i.v.m. een arbeider die „per vergissing” op een verlofdag naar zijn werk vertrokken was.

(32) Arbh. Luik, 25 juni 1984, *T.S.R.*, 1984, 398.

(33) Brussel, 18 september 1985, *R.G.A.R.*, 1986, 11.103, met noot.

(34) Arbrb. Kortrijk, 20 februari 1984, *Verz.*, 1984, 83.

(35) Cass., 17 februari 1986, *R.W.*, 1986-87, 1140 en *J.T.T.*, 1986, 220.

De jongste jaren heeft Cassatie die rechtspraak verschillende keren moeten opnieuw bevestigen(36). Een merkwaardig geval springt daarbij in het oog: het betrof een werkneemster die, om haar arbeids-overeenkomst te kunnen uitvoeren haar kind moest onderbrengen bij haar zuster, die woonde op ± 3 km voorbij de arbeidsplaats (d.w.z. een omweg van 6 km!), die zelf ± 5 km van de woonplaats van het slachtoffer was gelegen. Zowel het Arbeidshof te Antwerpen (16 februari 1982) als het Arbeidshof te Brussel (21 november 1983) oordeelden dat in dit geval van een ongeval op de weg naar en van het werk sprake was, maar na dubbele Cassatie (21 maart 1983 en 17 december 1984, o.c.) „zwichtte” het Arbeidshof te Gent! Het moeten onderbrengen van een kind om de arbeidsovereenkomst te kunnen uitvoeren vormt inderdaad geen „overmacht” zoals dit algemeen omschreven wordt, nl. een „onvoorzienbaar of onvermijdbaar gebeuren”.

Nochtans staat dergelijke uitspraak in schrille tegenstelling tot het arrest van het Hof te Antwerpen(37) waarin beslist werd dat de verplichting om zijn wagen aan de technische inspectie aan te bieden wel beantwoordt aan het begrip overmacht.

Hoe kan men tegenover de arbeidende rechtzoekende verdedigen dat de plicht om te zorgen voor de wagen belangrijker is dan de plicht om te zorgen voor de kinderen?

Niet alleen dit soort vergelijkingen moeten vragen doen rijzen rond de criteria van het Hof van Cassatie. Ze geven wel aanleiding tot de vraag of de rechtspraak van het Hof verenigbaar is met de wetgeving. Artikel 8, § 1 stelt enkel dat het moet gaan om de „normale” weg. „Normaal” betekent niet alleen datgene wat algemeen maatschappelijk aanvaard wordt, maar ook datgene wat men regelmatig doet. De arbeidsweg die men dagelijks moet afleggen om de arbeidsovereenkomst te kunnen uitvoeren is — indien dit binnen de maatschappelijk aanvaarde grenzen gebeurt — niets anders dan de normale arbeidsweg. Indien dit criterium van „normaal” uit het begrip wordt gesloten legt Cassatie een bijkomende voorwaarde op die de wetgeving zelf niet vereist. Uit het aantal en de aard van de geschillen blijkt trouwens dat de lagere rechtbanken en de rechtzoekenden zelf daar nogal wat last mee hebben. Om die reden is de hardnekkigheid van de cassatierechtspraak betreurenswaardig, te meer daar in de voorbe-

(36) Cass., 17 december 1984, *J.T.T.*, 1985, 403, *R.W.*, 1985-86, 1236 en *Verz.*, 1985, 481; Cass., 25 februari 1985, *R.W.*, 1985-86, 1293; Cass., 11 maart 1985, *J.T.T.*, 1985, 402; Cass., 30 september 1985, *R.W.*, 1985-86, 1786.

(37) Arbh. Antwerpen, 14 augustus 1984, *Verz.*, 1984, 635.

reidende werken bij de wet van 1971 enkele malen uitdrukkelijk gesteld werd dat omwegen wegens kinderoppas „uiteraard” onder het begrip „normaal traject” vallen(38).

Na deze gemiste kans in de Cassatierechtspraak kan wellicht alleen een tussenkomst van de wetgeving de gewekte sociale verwachtingen inlossen. De lijst van artikel 8, § 2 wordt dan (ondanks het o.m.) weer wat langer met een 11°: „de plaats waar de kinderen les volgen”. Of is het recht op onderwijs voor de kinderen minder belangrijk dan het recht op vakantie voor de werknemer(39)?

2.5. *Besluit*

Ook vandaag blijft het moeilijk om uit de rechtspraak een correcte definitie van het arbeidsongeval af te leiden. Wellicht moet — naar de huidige stand van de jurisprudentie — het arbeidsongeval omschreven worden als: elke gebeurtenis (incident) met een door de wet vergoedbare schade voor gevolg, die zich wegens de uitvoering van de arbeidsovereenkomst voordoet.

Deze bepaling gaat (nog) niet zover als degene die werd voorgesteld door R. RAUWS, 10 jaar geleden op de post-universitaire lessenreeks te Gent in 1976. RAUWS gaf als mogelijke definitie mee: „elke gezondheidsschade die het gevolg is van een professioneel risico”. De rechtspraak heeft dit voorstel dat tot doel had „hiaten” te vermijden tussen de verschillende vergoedingsregimes, tot nog toe niet gevolgd.

Een structurele fout blijft in al deze begripsbepalingen aanwezig: m.n. het feit dat het schade-element in de definitie van het ongeval ingebouwd is. Op zich beschouwd veronderstelt een ongeval geen schade. Het verwijst enkel naar een causaliteit, het is m.a.w. een gerealiseerd risico. De schade is er een (mogelijk) gevolg van.

3. SCHADELOOSSTELLING

De arbeidsongevallenwet voorziet in vergoedingen voor arbeidsongeschiktheid, medische zorgen en overlijden veroorzaakt door een arbeidsongeval. Door een reeks van recente maatregelen, genomen met het oog op besparingen in deze sector, werden in deze drie schadeposten verschillende wijzigingen doorgevoerd. De aan de gang

(38) Zie *Doc. Senaat*, 1970-71, nr. 215, p. 52 en *Hand. Kamer*, 1970-71, nr. 887, p. 3.

(39) Zie art. 8, § 2, 10° ingelast bij Wet 22 juli 1981.

zijnde politieke besprekingen rond een (nog grotere) privatisering van de sector van het professioneel risico, en de eventuele samenvoeging van de verzekeringen tegen arbeidsongevallen en beroepsziekten, kunnen in de nabije toekomst nog meer veranderingen meebrengen. Hierna wordt enkel aandacht besteed aan de belangrijkste wijzigingen en tendensen.

3.1. Tijdelijke arbeidsongeschiktheid

De vergoedingen voor tijdelijke arbeidsongeschiktheid worden geregeld in artikel 22 e.v. W.A.O., waarin een moeilijk te realiseren evenwicht wordt gezocht tussen de principes van de forfaitaire schadevergoeding waarop de wet is gebouwd, en de zorg voor het vergoeden van het reële loonverlies. In die optiek moet de invoeging worden gezien van artikel 23 bis bij wet van 17 juli 1985(40) waardoor de forfaitaire vergoeding geïndexeerd wordt.

De meeste moeilijkheden had men echter met de toepassing van artikel 23 W.A.O. betreffende de tijdelijke gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid. In dit geval kan het slachtoffer op initiatief van de verzekeringsraadsgeneesheer en met tussenkomst van de arbeidsgeneesheer gedeeltelijk wedertewerkgesteld worden. De vergoeding wordt dan vastgesteld op het verschil tussen het loon dat het slachtoffer verdiende vóór het ongeval en het loon dat hij verdient krachtens zijn wedertewerkstelling.

In sommige gevallen kon een slachtoffer, ten gevolge van cumulatie van sociaalrechtelijke vergoedingen, een hogere schadevergoeding ontvangen dan zijn reëel loonverlies. Dat was bv. het geval wanneer hij, ten gevolge van een arbeidsongeschiktheid van meer dan 66% wegens ziekte, de gedeeltelijke wedertewerkstelling niet kon aanvaarden of moest stopzetten. Bij K.B. nr. 283 van 31 maart 1984(41) werd dergelijke cumulatie onmogelijk gemaakt.

Dezelfde situatie kon zich voordoen ingeval van werkloosheid uit de deeltijdse tewerkstelling. Daar stak het K.B. van 27 december 1984(42) een stokje voor, nadat het Hof van Cassatie(43) deze cumulatie wel toelaatbaar achtte.

Is cumulatie met andere sociaalrechtelijke vergoedingen zo goed als

(40) B.S., 24 augustus 1985.

(41) B.S., 13 april 1984.

(42) B.S., 17 januari 1985.

(43) Cass., 25 juni 1984, T.S.R., 1985, 33.

uitgesloten, toch zit er nog een hiaat m.b.t. cumulatie van arbeidsongevallenvergoeding en loon. Wanneer de gedeeltelijke wedertewerking buiten de procedure van artikel 23 W.A.O. om gebeurt, bv. bij een andere werkgever, is er geen cumulatieverbod. Cassatie besliste dat er wel een verbod geldt ingeval de tewerking gebeurt ten gevolge van een akkoord met de vroegere werkgever, een stelling die poogt de geest van artikel 23 W.A.O. te eerbiedigen, maar die moeilijk gronden vindt in de wetgeving(44).

3.2. *Blijvende arbeidsongeschiktheid*

De rechtspraak blijft trouw aan de klassieke definitie en evaluatiemethode van het begrip arbeidsongeschiktheid, zoals nog eens duidelijk vastgelegd in het zg. Vanhoudenhove-arrest(45).

Daarin werd onderstreept dat de blijvende arbeidsongeschiktheid moet worden gemeten in functie van de lichamelijke en professionele geschiktheid, de leeftijd, het aanpassingsvermogen, de omscholingsmogelijkheden en het concurrentievermogen op de arbeidsmarkt. Er is sprake van een persoonlijke evaluatie: het slachtoffer dient met zichzelf (niet met anderen zoals bv. in de ziekteverzekering) te worden vergeleken. Er mag geen rekening gehouden worden met de reële arbeidsmarkt(46).

Zoals vroeger werd ook onlangs beslist dat esthetische schade op zichzelf niet vergoedbaar is(47) en dat er geen arbeidsongeschiktheid is als het letsel geen economische weerslag heeft(48).

Inzake het causaal verband tussen de blijvende arbeidsongeschiktheid en het arbeidsongeval speelt de problematiek van de zg. *voorafbestaande toestand*. Het is bekend dat bij de evaluatie van de arbeidsongeschiktheid met die voorafbestaande pathologische toestand geen rekening mag worden gehouden: men moet het slachtoffer nemen zoals het is, op voorwaarde uiteraard dat het arbeidsongeval één van de oorzaken is van de arbeidsongeschiktheid. Wanneer een ongeval aanleiding geeft tot het bespoedigen van een toestand van arbeidsongeschiktheid, die anders, op grond van een te verwach-

(44) Cass., 12 september 1983, *Soc. Kron.*, 1983, 443; zie PERSYN, C. e.a., *T.P.R.*, 1984, 1140.

(45) Cass., 10 maart 1980, *R.W.*, 1980-81, 647; *J.T.T.*, 1981, 83; *Pas.*, 1980, I, 838 en *B.T.S.Z.*, 1980, 820.

(46) Bv. hoge werkloosheid, zie *Arbh. Brussel*, 4 februari 1985, onuitgeg.

(47) *Arbh. Brussel*, 11 maart 1985, *Verz.*, 1985, 703.

(48) *Arbh. Antwerpen*, 28 maart 1984, *Verz.*, 1984, 621.

ten ziekte-evolutie ook zou ontstaan zijn, kan de rechter alleen de graad van arbeidsongeschiktheid vaststellen, zonder met de hypothetisch te verwachten toestand rekening te houden(49). Alleen herziening, aangevraagd binnen de gestelde termijn van drie jaar, kan nadien een wijziging van de graad tot gevolg hebben.

Is de rechtspraak ten gronde niet gewijzigd, de reglementering is het daarentegen des te meer.

Inderdaad, ook in de vergoedingen voor blijvende arbeidsongeschiktheid werd gesnoeid. Dit gebeurde op verschillende punten.

3.2.1. Vergoedingen voor kleine arbeidsongeschiktheidsgraden

De discussies rond het probleem van de zg. minieme arbeidsongeschiktheidsgraden zijn bekend. De rechtspraak is van mening dat de kleinste arbeidsongeschiktheid, op voorwaarde dat er een reële aantasting is van het concurrentieel verdienvermogen van het slachtoffer, voor vergoeding in aanmerking komt. Onze wetgeving, in tegenstelling tot deze in sommige buurlanden, kent geen minimumdrempel van arbeidsongeschiktheid.

Door het systeem van eenmalige evaluatie van een toekomstige schade gebeurt het zeer vaak (maar niet altijd!) dat kleine arbeidsongeschiktheidsgraden geen aanleiding gaven tot een onmiddellijk loonverlies. Dergelijke situatie was een gemakkelijk motief voor een besparingsingreep.

Tot een wijziging van de evaluatiemethode is het niet gekomen. Dit zou immers een enorme aanpassing vereisen van het bestaande privaatrechtelijke verzekeringssysteem, wat in de huidige sociaal-politieke context zo goed als onmogelijk is. De invoering van een minimumdrempel maakte evenmin kans aangezien in andere landen was gebleken dat het evaluatiesysteem zich aan dergelijke drempels „aanpast”, ten einde toch vergoedingen te kunnen waarborgen aan slachtoffers met zeer beperkte maar reële arbeidsongeschiktheid. De volmachtenwetgever heeft geopteerd voor de meest voorzichtige oplossing: het verminderen van de vergoedingen voor die slachtoffers waarvan de reële loonschade zeer twijfelachtig is. In die optiek heeft het K.B. nr. 285 van 31 maart 1984(50) de vergoedingen voor arbeidsongeschiktheden van minder dan 5% verminderd met 50% en deze van 5% of meer, maar minder dan 10%, verminderd met 25%, (voor de ongevallen voorkomen vanaf 1 april 1984).

(49) Cass., 1 april 1985, *R.W.*, 1985-86, 1845.

(50) *B.S.*, 13 april 1984.

Het is de vraag of deze wijzigingen een „aanpassing” van de bestaande evaluatiemethoden zal meebrengen, waardoor het besparingseffect op termijn uiteraard zou kunnen verdwijnen.

Hierbij is op te merken dat de besparingen, die worden opgelegd aan het slachtoffer, niet ten goede komen aan de verzekeraars en dus (via de premies) aan de werkgevers, noch aan de aansprakelijke derde die tot de volledige schadevergoeding gehouden blijft, maar wel aan de overheid, in casu, het F.A.O.

3.2.2. Schorsing van hulp van derden

Het K.B. nr. 39 van 31 maart 1982(51) heeft het recht van arbeidsongevallenslachtoffers op vergoeding voor hulp van derden geschorst voor de periodes van hospitalisatie ten laste van de verzekeraar, tijdens de periode tot het einde van de herzieningstermijn. Terecht wijst J. HUYS(52) op een reeks van concrete moeilijkheden m.b.t. deze maatregel die twijfels doet rijzen over de correcte uitvoerbaarheid ervan.

3.2.3. Cumulatie met pensioenen

De administratieve uitvoeringsproblemen worden blijkbaar nog veel ingewikkelder(53) in het cumulatiedossier arbeidsongevallenvergoedingen - pensioenen. De vraagstelling zelf is reeds meer dan 10 jaar oud en duikt voor het eerst op in de rechtspraak: mag men bij de vaststelling van de arbeidsongeschiktheid rekening houden met de (nakende) persioengerechtigheid van het slachtoffer? De arbeidsongevallenvergoeding heeft immers tot doel het loonverlies te compenseren, maar wat indien er geen loon meer is, bv. na de pensioenleeftijd? Moet het forfaitair karakter van het vergoedingssysteem consequent worden toegepast, of moet rekening gehouden worden met de feitelijke toestand, nl. het feit van de pensionering en het feit dat het pensioen zelf het loonverlies opvangt? De twijfel in de rechtspraak bracht de wetgever reeds in het begin van de jaren tachtig op besparingsideeën. De wet van 2 juli 1981(54) voegde een artikel 42 bis aan de W.A.O. toe, waardoor aan de samenvoeging van arbeidsongevallenvergoeding en pensioenen beperkingen worden aangebracht.

(51) *B.S.*, 3 april 1982.

(52) *L.c.*, hfst. 5, § 2.

(53) Zie J. HUYS, *l.c.*.

(54) *B.S.*, 8 juli 1981.

Vooral in het uitvoeringsbesluit van 13 januari 1983(55) wordt duidelijk hoe moeilijk het is een forfaitair vergoedingssysteem om te buigen in de richting van een reële schadeloosstelling, zonder het systeem zelf in twijfel te trekken. Een ding is zeker: aan het introduceren van de ingewikkelde wettelijke conventionele en andere pensioensituaties (die soms laattijdig gekend zijn) in de arbeidsongevallenadministratie, zullen vele ambtenaren grijze haren overhouden!

3.2.4. Cumulatie van arbeidsongevallen en/of beroepsziekten

In het kader van een zuivere toepassing van de forfaitaire schadevergoeding werd vroeger algemeen aanvaard dat een slachtoffer van meerdere arbeidsongevallen en/of beroepsziekten een hogere schadevergoeding kon ontvangen dat het reële loonverlies. Ook deze situatie ontsnapte niet aan de aandacht van de crisis-wetgever, aangezien ook hier maatschappelijk aanvaardbare besparingen gemakkelijk te vinden waren. Er werd dan ook een beperking ingevoerd, tot de maximum grens van het basisloon, doch enkel voor de vergoedingen uitbetaald door het F.A.O. en niet voor de vergoedingen en renten betaald door de wetsverzekeraars(56).

3.2.5. Besluit

De filosofie van al deze maatregelen, die vanaf 1981 werden ingevoerd, is zeer duidelijk: de toepassing van de forfaitaire vergoedingstechnieken mogen niet als gevolg hebben dat de vergoeding meer bedraagt dan het reële loonverlies. Symptomatisch voor deze crisiswetgeving is dat alleen ingegrepen wordt voor degenen die *te veel* ontvangen.

Hopelijk vindt men (na de crisis?) gelegenheden om het forfaitaire systeem aan te passen voor degenen die daardoor *te weinig* ontvangen. Op dat moment kan een grondige discussie over de basis van het vergoedingsstelsel uiteraard niet meer uit de weg worden gegaan, want waarom zou men een systeem nog in stand houden dat in praktisch alle gevallen individueel moet bijgestuurd worden? Pas indien altijd wordt uitgegaan van het reële loonverlies, zal de integratie van de arbeidsongevallenverzekering in de sociale zekerheid echt kunnen worden doorgevoerd.

(55) B.S., 20 januari 1983.

(56) K.B. 23 maart 1982, B.S., 25 april 1984.

3.3. *Hulp van derden*

Deze vergoeding bestaat uit een forfaitaire tussenkomst in het loon van degenen die het slachtoffer helpen, ongeacht of het familieleden zijn. Indien de hulp er echter alleen in bestaat zeer beperkte bijstand te krijgen vanwege de echtgenote, dan is een toekenning van hulp van derden niet verantwoord(57). Deze laatste uitspraak lijkt wat eigenaardig omdat de wet geen minimumdrempels legt en er in casu wel degelijk beperkte bijstand moest verleend worden die te wijten was aan de gevolgen van het ongeval.

In de vroegere rechtspraak was er enige aarzeling over de vraag vanaf welk moment een vergoeding wegens hulp van derde personen kon worden toegekend(58). Nu wordt niet meer betwist dat ook slachtoffers van een gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid hulp van derden kunnen krijgen tot een maximum van 150% arbeidsongeschiktheid(59).

3.4. *Medische verzorging*

Krachtens artikel 28 W.A.O. heeft het slachtoffer van een arbeidsongeval recht op alle medische verzorging „die het ongeval noodzakelijk maakt”. Daarbij wordt geen enkele verwijzing gemaakt naar de toestand van arbeidsongeschiktheid. Volgens de rechtspraak komen alle verzorgingskosten voor vergoeding in aanmerking „die het ongeval kan veroorzaken en die van aard kunnen zijn een fysieke toestand te herstellen die zoveel mogelijk de vroegere toestand benadert; het is niet vereist dat die zorgen uiteindelijk de ongeschiktheid vermindert hebben; het volstaat dat ze nuttig kunnen zijn”(60).

Geneeskundige verzorging verleend door een psychiater-seksuoloog voor een seksuele handicap veroorzaakt door een arbeidsongeval, zonder invloed op de arbeids(on)geschiktheid, alsmede de reiskosten, komen wel voor vergoeding in aanmerking, wanneer blijkt dat deze behandeling nuttig kan zijn en ook is geweest, om het slachtoffer

(57) Arbh. Luik, 12 maart 1984, *J.T.T.*, 1985, 430.

(58) Zie PERSYN, C. e.a., *l.c.*, 1150.

(59) Arbh. Hasselt, 11 december 1984, *J.T.T.*, 1986, 227.

(60) Arbh. Antwerpen, 13 maart 1984, onuitgeg., dat in casu oordeelde dat een bepaalde ingreep, op initiatief van het slachtoffer en zonder medeweten van de verzekeraar, en waarvan op voorhand vaststond dat ze geen enkel nut kon hebben, niet vergoedbaar was.

zoveel mogelijk in zijn fysieke toestand van vóór het ongeval te herstellen(61).

3.5. Dodelijk arbeidsongeval

Inzake de vergoeding na een dodelijk arbeidsongeval zijn er geen grondige wijzigingen, tenzij deze die ook betrekking hebben op andere vergoedingen (b.v. regelen inzake cumulatie, ...). Wel is er één bijkomende besparingsmaatregel ingevoerd bij artikel 20 bis W.A.O.(62). Terwijl in de vroegere regeling bloedverwanten in opgaande lijn een rente ontvingen tot hun overlijden, wordt dit nu beperkt tot het ogenblik waarop het slachtoffer van het dodelijk arbeidsongeval de leeftijd van 25 jaar zou bereikt hebben, tenzij deze bloedverwanten het bewijs leveren dat de getroffenene hun belangrijkste kostwinner was.

De ascendenten moeten nu derhalve 2 zaken bewijzen:

1. dat ze voordeel haalden uit het loon, wat vermoed wordt indien het slachtoffer onder hetzelfde dak woonde;
2. en daarnaast, om gerechtigd op rente te blijven indien het slachtoffer 25 jaar zou geworden zijn, dat hij hun belangrijkste kostwinner was.

I.v.m. het eerste bewijs oordeelde het Arbeidshof te Gent(63) dat het niet volstaat dat het slachtoffer enkel het week-end bij zijn ouders doorbracht, om beroep te kunnen doen op het wettelijk vermoeden. Over de interpretatie van het nieuw ingevoerde begrip „kostwinner” werd beslist dat het loon van het slachtoffer moet afgewogen worden tegen de „geglobaliseerde gezinsinkomsten”(64) waardoor uiteraard een zeer restrictieve interpretatie aan dit begrip wordt gegeven en een brede interpretatie aan de besparingsmaatregel.

4. BASISLOON

Na heel wat discussie in de rechtspraak werd vrij vlug van de volmachtenwetgeving gebruik gemaakt om een nieuwe definitie van het begrip loon in de arbeidsongevallenwet in te voeren(65).

(61) Arbh. Antwerpen, 1 december 1986, *R.W.*, 1986-87, 1700.

(62) K.B. nr. 285 van 31 maart 1984, *B.S.*, 13 april 1984.

(63) 19 januari 1984, *Verz.*, 1984, 339.

(64) Arbh. Turnhout, 3 december 1985.

(65) K.B. nr. 39 van 31 maart 1982, *B.S.*, 3 april 1982 en K.B. nr. 128 van 30 december 1982, *B.S.*, 12 januari 1983.

Daarnaast heeft men de berekening van het basisloon op verschillende punten moeten aanpassen o.m. aan de deeltijdse arbeid en aan de zg. experimenten „Hansenne” i.v.m. de arbeidstijd. Dergelijke aanpassingen waren noodzakelijk om te vermijden dat aan bepaalde slachtoffers vergoedingen zouden uitbetaald worden op grond van een basisloon dat helemaal niet de werkelijke verdiensten weergaf. In het bestek van deze uiteenzetting wordt niet verder ingegaan op deze wetgeving uit de periode 1982-84, en kan het volstaan te verwijzen naar de verschillende bijdragen die daarover kunnen worden geraadpleegd(66).

Wel dient kort te worden stilgestaan bij de betwistingen rond het vastleggen van het maximumloonplafond. De problemen hierover zijn begonnen in 1985, als gevolg van het K.B. nr. 281 van 31 maart 1984(67) waardoor de zg. „indexsprong”, die reeds bestond voor de lonen, ook werd toegepast op de sociale uitkeringen, waaronder de arbeidsongevallenvergoedingen. De vraag rees of en in welke mate de maximumgrens moest worden geïndexeerd. Pas op 14 mei 1985 werd het bedrag voor 1985 in het Staatsblad gepubliceerd, na maanden van onzekerheid bij alle verzekeringsinstanties. Daarmee was de discussie echter niet van de baan. De Arbeidsrechtbank te Gent(68) besliste dat de loongrens niet op 760.890 F. lag (zoals gepubliceerd in het *B.S.*) maar op 776.130 F. wegens de normale toepassing van de indexering, aangezien op grond van geciteerd K.B. nr. 281, wel de uitkeringen zelf, maar niet het referteloon voorwerp was van de „indexsprong”.

Het Arbeidshof volgde deze stelling niet(69), zonder echter alle argumenten van de arbeidsrechtbank te weerleggen. Alleen Cassatie kan hierover uitsluitsel geven en op die manier over al deze beslissingen vanaf 1985 echte juridische zekerheid verschaffen.

5. AANSPRAKELIJKHEID

Rond het (moeilijke) domein van het samengaan van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid en de wetgeving inzake arbeidsongevallen is er de jongste jaren weinig veranderd. In de recente rechtspraak vallen wel enkele uitspraken op die enige stof tot nadenken geven.

(66) Zie o.m. HUYS, J., *l.c.*, hfst. 1.

(67) *B.S.*, 7 april 1984.

(68) 17 februari 1986, *R.W.*, 1986-87, 684 en 9 september 1985, *J.T.T.*, 1985, 502.

(69) *Arbh. Gent*, 19 december 1985, onuitgeg.

Een eerste beslissing betreft het bij wet van 7 juli 1984(70) afgeschafte keuzerecht tussen de vergoedingen van gemeen recht en deze krachtens de arbeidsongevallenwet. De arbeidsrechtbank te Hasselt(71) besliste bij de vaststelling van de schadevergoeding in arbeidsongevallen geen rekening te moeten houden met de regelingen getroffen in gemeen recht. Deze uitspraak, die principieel wellicht onaanvechtbaar is, zou anderzijds toch voor gevolg kunnen hebben dat het slachtoffer, in strijd met artikel 46 W.A.O., tweemaal, zij het op een andere manier, voor dezelfde schade een vergoeding ontvangt. Dit is zeker niet de bedoeling geweest van het afschaffen van het keuzerecht!

Een tweede beslissing betrof de belangrijke cassatie-uitspraak van 16 september 1985(72), waarin uitdrukkelijk wordt gesteld dat de sociale zekerheidsbijdragen deel uitmaken van de som die de verzekerde kan terugvorderen van de aansprakelijke, met deze beperking dat de totale som niet meer mag bedragen dan datgene wat door hem, met inbegrip van de bijdragen, is betaald en datgene wat de aansprakelijke op basis van het gemeen recht aan het slachtoffer zou verschuldigd zijn.

Cassatie bevestigt daarmee het arrest a quo(73) en onderstreept o.i. zeer terecht dat de sociale zekerheidsbijdragen integraal deel uitmaken van de arbeidsongevallenvergoeding waarop het slachtoffer recht heeft, ook al ontvangt hij deze som niet effectief.

6. PROCEDURE REGELINGEN

6.1 Consolidatie

De periode van blijvende arbeidsongeschiktheid begint vanaf de dag van de consolidatie. Aangezien de wet geen omschrijving bevat van wat daaronder moet worden verstaan, wordt doorgaans verwezen naar de parlementaire werken. Daarin wordt de consolidatie beschreven als een medisch begrip(74), d.w.z. het moment waarop de *letsels* geacht worden niet meer voor verandering vatbaar te zijn. Vanaf dat moment is de *ongeschiktheid* geconsolideerd. Op zichzelf heeft dat dus met de datum van de *werkhervatting* niets te maken. Onnodig

(70) B.S., 12 oktober 1984.

(71) 18 december 1984, T.S.R., 1985, 276.

(72) R.W., 1985-86, 1072, concl. Adv.-Gen. LENAERTS, H.

(73) Arbh. Antwerpen, 26 november 1985, J.T.T., 1985, 409.

(74) Zie Arbh. Antwerpen, 10 april 1984, R.W., 1985-86, 1501.

te onderstrepen dat de rechtspraak hier verder de begripsverwarring uit de parlementaire werkzaamheden blijft overnemen. In de filosofie van de arbeidsongevallenwet zou de consolidatie moeten slaan, inderdaad niet op de feitelijke werkhervatting, maar wel op de *arbeidsongeschiktheid*. Wellicht ware het beter te kijken naar de juridische logica van de arbeidsongevallenwet dan naar een o.i. verkeerde definitie uit de parlementaire werken. Consolidatie is geen medisch begrip in die zin dat het op de toestand van de letsels zou slaan, maar wel een juridisch begrip in de zin dat het slaat op het voorwerp van de schadeloosstelling m.n. de arbeidsongeschiktheid. Terecht werd geoordeeld dat de consolidatie reeds kan bestaan bij het begin van de arbeidsongeschiktheid(75).

6.2. *Herziening*

De herziening van de graad van blijvende arbeidsongeschiktheid zorgt permanent voor betwistingen. Dat zal wel blijven zolang de vergoedingen van de arbeidsongevallenverzekering steunen op een eenmalige evaluatie van een economische schade in de toekomst, die nadien alleen nog tijdens de driejarige herzieningstermijn kan worden aangepast.

De bedoeling van die herzieningstermijn werd de laatste jaren nog verschillende keren door de rechtspraak onderstreept: de herziening mag niet worden gebruikt om een materiële verbetering aan te brengen aan een vroegere beslissing. Er moet zich een nieuw feit hebben voorgedaan waardoor de graad van arbeidsongeschiktheid wordt gewijzigd(76). Dat nieuwe feit kan bv. bestaan uit het moeten dragen van een prothese(77).

Tijdens dezelfde herzieningstermijn kunnen meerdere herzieningen plaatsvinden(78). De herzieningstermijn begint te lopen vanaf de dag waarop de beslissing over de vaststelling van de graad van blijvende „invaliditeit” in kracht van gewijsde treedt(79).

De herzieningstermijn, die begint vanaf de datum van de consolida-

(75) Arbh. Antwerpen, 21 februari 1984, *Soc. Kron.*, 1985, 204.

(76) Arbh. Brussel, 5 maart 1984, *Verz.*, 1985, 405; Arbh. Luik, 29 november 1984, *Verz.*, 1985, 425.

(77) Arbrb. Luik, 29 november 1984, *verz.*, 1985, 425.

(78) Arbrb. Brussel, 26 juni 1984, *R.G.A.R.*, 1985, nr. 10.974.

(79) Arbh. Brussel, 23 december 1985, *J.T.T.*, 1986, 255; Cass., 4 juni 1984, *R.W.*, 1984-85, 1776, met noot; Cass., 7 november 1984, *Soc. Kron.*, 1983, 27.

tie, is een vaste termijn die loopt ook wanneer een gedeeltelijk beroep werd ingesteld omtrent een ander punt(80).

Na de herzieningstermijn zijn geen wijzigingen meer mogelijk. Wel voorziet artikel 25, lid 3 W.A.O. dat, ingeval er zich een tijdelijke verergering voordoet na het aflopen van de herzieningstermijn, zodat het slachtoffer het beroep waarin hij werd gereclasseerd niet meer kan uitoefenen, een bijkomende vergoeding wordt uitbetaald door het F.A.O. Wel is vereist dat de graad van blijvende arbeidsongeschiktheid meer dan 10% bedraagt op het ogenblik dat de verergering ontstaat(81).

6.3. *Uitbetaling van vergoedingen*

Het is bekend dat één van de oudste volmachtsbesluiten in deze sector erin bestond om de kapitaalsuitkeringen zoveel mogelijk te beperken. Voor de arbeidsongeschiktheidsgraden van minder dan 10%, waar krachtens de vroegere regeling de uitbetaling in kapitaal automatisch gebeurde, werd dit afgeschaft bij K.B. nr. 39 van 31 maart 1982(82). De kapitalen worden nu op het einde van de herzieningstermijn door de verzekeraar gestort aan het F.A.O. dat dan overgaat tot het uitbetalen van de periodieke renten. Verder werd kapitaalsuitkering uitgesloten voor de ouders (of bij ontstentenis grootouders) bij K.B. nr. 285 van 31 maart 1984(83). Uitbetalingen in kapitaal blijven dus enkel mogelijk voor het slachtoffer van een arbeidsongeschiktheid van meer dan 10% (of de echtgenote van een dodelijk slachtoffer), na vonnis van de arbeidsrechtbank en ten belope van maximum $\frac{1}{3}$ van de nog verschuldigde renten op het einde van de herzieningstermijn. Vóór dat moment kan de aanvraag trouwens niet rechtsgeldig gebeuren(84).

De Arbeidsrechtbank te Turnhout(85) besliste — o.i. betwistbaar — dat het verzoek om uitbetaling van een deel van de rente in kapitaal moest worden afgewezen als dat deel bestemd zou worden voor de terugbetaling van aangegane schulden.

(80) Arbh. Antwerpen, 8 mei 1984, *Verz.*, 1984, 347.

(81) Cass., 9 december 1985, *Soc. Kron.*, 1986, 98 en *J.T.T.*, 1986, 221.

(82) *B.S.*, 3 april 1982.

(83) *B.S.*, 13 april 1984.

(84) Arbh. Antwerpen, 26 juni 1984, onuitgeg.

(85) 15 mei 1984, *J.T.T.*, 1985, 210.

6.4. *Taak van het Fonds voor Arbeidsongevallen*

Het F.A.O. is geen verzekeraar van de werkgevers die ambtshalve bij haar worden aangesloten. Een onmiddellijk gevolg hiervan is dat de door het F.A.O. gevorderde bijdragen geen verzekeringspremies zijn in de zin van de wet en dat de invordering daarvan niet gehouden was aan de A.O.W.-verjaringstermijn van drie jaar. Over de geldende verjaringstermijn, toepasselijk op deze bijzondere bijdragen was de rechtspraak verdeeld. Volgens sommigen gold hier de normale verjaringstermijn van 30 jaar(86), terwijl andere uitspraken zich o.i. terecht steunden op artikel 2277 B.W. en de verjaring tot 5 jaar „beperkten”(87).

De invoeging van artikel 69, al. 3 W.A.O. die de verjaringstermijn voor achterstallige bijdragen wegens ambtshalve aansluiting vastlegt op drie jaar, zal wellicht een einde maken aan deze discussies.

6.5. *Taak van de rechter*

De arbeidsongevallenwet is van *openbare orde*. De rechter moet ambtshalve nagaan of de wettelijke bepalingen werden nageleefd(88). In een belangrijk Cassatie-arrest werd dit principe tot zijn uiterste consequentie doorgetrokken(89). Cassatie besliste o.i. terecht dat de rechter — ook in hoger beroep — de vergoedingen moet toekennen waarop het slachtoffer van het arbeidsongeval wettelijk aanspraak kan maken, en derhalve een hogere graad van arbeidsongeschiktheid toekennen dan die welke de deskundige voorstelde en waarmee de getroffene (in diens conclusies voor de rechter) zijn instemming had betuigd, ook al komt men dan tot de eigenaardige vaststelling dat een slachtoffer beroep kan aantekenen tegen een vonnis dat uitspraak doet conform met zijn conclusies(90).

Een gelijkaardige beslissing nam het Arbeidshof te Gent(91) bij een vordering inzake de gedeeltelijke vernietiging van een gehomologeerd akkoord, toen bleek dat er een fout was gemaakt i.v.m. de maximumloongrens.

(86) Arbrb. Tongeren, 21 januari 1986, *R.W.*, 1986-87, 1512.

(87) Arbh. Gent, 2 februari 1984, *T.S.R.*, 1984, 465; Arbrb. Brussel, 26 maart 1985, *J.T.T.*, 1985, 410.

(88) Arbh. Antwerpen, 15 januari 1985, *T.S.R.*, 1986, 66.

(89) Cass., 16 juni 1986, *R.W.*, 1986-87, 1481.

(90) Contra: Arbh. Gent, 19 december 1984, *Verz.*, 1985, 421.

(91) Arbh. Gent, 16 januari 1986, *R.W.*, 1986-87, 1509.

Het Arbeidshof te Antwerpen(92) besliste dat een homologatie in principe wel vernietigbaar is, indien in strijd met de wet, maar niet in geval van niet-verschoonbare dwaling.

(92) 19 september 1986, *R.W.*, 1986-87, 1409.